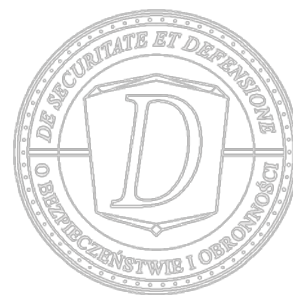

Marcin WIERZBICKI¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach²

Wydział Humanistyczny

mwierzbicki86@gmail.com

MIEJSCE POLICJI W ŻYCIU SPOŁECZNYM

ABSTRAKT: Policja pełni niekwestionowanie ważną funkcję w życiu każdego obywatela. Bez zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa życie społeczne oraz gospodarcze byłoby znacznie utrudnione. Artykuł podejmuje próbę przedstawienia roli Policji we współczesnym społeczeństwie. Wskazuje źródło i istotę społecznego zapotrzebowania na usługi policyjne, a także wpływ oczekiwań społecznych na sposób realizowania postawionych Policji zadań. Określenie proporcji pomiędzy stosowaniem represji a pełnieniem roli opiekuna jest trudnym i złożonym zadaniem. W celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa każdy obywatel jest zobligowany do zrzeczenia się części swoich swobód i wolności. Ogromny wpływ środków masowego przekazu na kreowanie świadomości społecznej powoduje, że Policja również zajmuje się tworzeniem kanałów informacyjnych, korzystnych w relacji instytucja-obywatel.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo, bezpieczeństwo wewnętrzne, Policja

PLACE OF THE POLICE IN A SOCIAL LIFE

ABSTRACT: Police fully recognizably plays an important role in life of every citizen. Without an adequate level of security of social life and economic would be much more difficult. This article makes an attempt to present the role of the police in a modern society. Indicate the source and essence of the social demand for police services and the impact of social expectations on the manner in which the ranking police tasks. Determination of the ratio between the use of repression and the performance of the role of guardian is a difficult and complex task. In order to ensure their security, every citizen is obliged to waive part of their liberties and freedom. The huge influence of the mass media to create awareness of social causes Police is also involved in the creation of channels of information favorable in relation institution-citizen.

KEYWORDS: security, internal security, police

¹ Marcin Wierzbicki – magister, doktorant Instytutu Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa UPH w Siedlcach.

² Siedlce University of Natural Sciences and Humanities.

WPROWADZENIE

Policja jest jedną z grup dyspozycyjnych, której pojawienie się wymusił rozwój cywilizacyjny. Odkąd człowiek zaczął prowadzić osiadły tryb życia, w coraz większych skupiskach ludności, jego osobiste możliwości zapewnienia bezpieczeństwa sobie, swojej rodzinie oraz swojemu dobytкови zaczęły być niewystarczające. Wynikało to między innymi ze stopniowego odchodzenia od konieczności pełnienia roli wojownika przez każdego mężczyznę. Skupiając się na wykonywaniu swojego fachu i nasilaniu się tendencji społecznego podziału pracy, społeczeństwa zgłaszały zapotrzebowanie na zapewnienie im bezpieczeństwa z zewnątrz, to znaczy spoza swojego domu, swojej rodziny. Odpowiedzią na te zapotrzebowanie stały się w pewnym stopniu siły militarne pierwszych władców zawiązujących się państw. Co ciekawe, siły te z jednej strony broniły obywateli przed zagrożeniami zewnętrznymi, z drugiej jednak strony były narzędziem realizacji woli władcy. Powiększające się państwa składały równocześnie zapotrzebowanie na coraz liczniejsze tego typu siły, które z czasem przybrały kształtu współczesnych grup dyspozycyjnych, a więc także i Policji³.

Celem artykułu jest zidentyfikowanie czynników mających największy wpływ na funkcjonowanie Policji, a także ukazanie obrazu Policji w oczach polskiego społeczeństwa. W rozważaniach zamierzam uzyskać odpowiedź na pytanie w jakim stopniu funkcjonowanie Policji uzależnione jest od otoczenia społecznego. Współcześnie coraz wyraźniej dostrzegany jest proces otwierania się Policji na społeczeństwo. Zniwelowanie poczucia zagrożenia oraz bezpośredni wpływ na realizację zadań Policji są podstawowymi korzyściami jakie dostrzegają współcześnie obywatele z pogłębiania współpracy z Policją. Proces ten koliduje jednak z dotychczasową organizacją i sposobem oceniania służby Policji.

POLICJA – WYBRANE DETERMINANTY FUNKCJONOWANIA

Formowanie się struktur policyjnych można, w aspekcie formowania grup dyspozycyjnych, przypisać potrzebie zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom oraz ich majątkowi przed kradzieżą lub zniszczeniem. Zapotrzebowanie na taką formę bezpieczeństwa znacznie wzrastało w czasie wojen, podczas których żołnierze nie mogli zająć się zapewnieniem porządku w miastach. Jednak dopiero w XVIII w. Policja jako grupa dyspozycyjna zaczęła być rozpoznawana jako agenda administracji państwowej, istotna składowa wymiaru sprawiedliwości w zhierarchizowany, wzorowany na wojskowy sposób⁴. Ścisłe powiązanie Policji z administracją państwową wyraża się już w samej etymologii nazwy tej formacji, ponieważ pochodzi ona od greckiego słowa „polis” oznaczającego m.in. państwo. Powiększanie się zorganizowanych sił policyjnych było wypadkową rozwijających się miast, co szczególnie było widoczne na przełomie epoki feudalnej i przemysłowej. Głównymi zadaniami Policji było zapewnienie ochrony dóbr istotnych z punktu widzenia całego społeczeństwa, umożliwiających ich dalszy rozwój. Źródeł współczesnych funkcji Policji

³ S. Jarmoszko, *Perspektywy grup dyspozycyjnych w społeczeństwie nasilającego się ryzyka*, [w:] J. Maciejewski, I. Wolska-Zagota /red./, *Teraźniejszość i przyszłość grup dyspozycyjnych*, Wrocław 2013, s. 28-29.

⁴ J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wrocław 2014, s. 126-127.

należy upatrywać wśród takich grup społecznych, jak szlachta zagrodowa, konstable, stróże, strażnicy oraz tzw. dzielnicowi. Należy również zauważyć, że Policja odegrała ważną rolę w rozwoju państw z punktu widzenia makroekonomicznego. Tak jak w okresie merkantylizmu, podczas bogacenia się społeczeństw, jak i współcześnie, do prawidłowego rozwoju gospodarki narodowej niezbędne jest zapewnienie bezpieczeństwa jej podmiotom przed przestępczością. Kradzieże, rozboje, wymuszenia rozbójnicze, korupcja, różnego rodzaju oszustwa i wiele innych przestępstw stanowią bowiem barierę rozwoju nie tylko dla poszczególnych obywateli, ale także dla całej gospodarki narodowej⁵.

Kategoryzacja Policji jako grupy dyspozycyjnej świadczy o jej znaczeniu w życiu społecznym. Pochylając się nad kategorią „grupa dyspozycyjna” należy bowiem zaznaczyć, charakterystyczne dla tego określenia właściwości. Jak sama nazwa wskazuje, grupy dyspozycyjne charakteryzuje dyspozycyjność, rozumiana z jednej strony jako permanentna gotowość podjęcia działań, również niecodziennych i w szczególnych warunkach, kiedy tylko zajdzie taka potrzeba. Z drugiej strony termin ten oznacza podległość określonemu dysponentowi i realizowanie jego poleceń. Dysponentem w odniesieniu do Policji jest niewątpliwie państwo⁶. Najwyższy rangą akt normatywny w polskim prawie jakim jest Konstytucja RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli, a władzę zwierzchnią sprawuje Naród w sposób bezpośredni lub przez swoich przedstawicieli⁷. Obywatele z jednej strony wyznaczają więc Policji zadania poprzez swoich przedstawicieli w parlamencie, natomiast z drugiej strony absorbują niejako efekt zgłaszanego zapotrzebowania na usługi policyjne poprzez styczność w codziennym życiu z egzekwowaniem przez funkcjonariuszy obowiązującego prawa. Należy również zauważyć, że zmiany zachodzące w społeczeństwie, łącznie chociażby stylu życia obywateli, wymuszają dostosowywanie się Policji co do sposobu wykonywania jej ustawowych zadań, a także samego wizerunku jej funkcjonariuszy.

Od czasów Policji Państwowej w służbie tej opracowywane były regulacje prawne precyzujące nie tylko sposób wykonywania poszczególnych czynności służbowych, ale również określające wygląd zewnętrzny funkcjonariusza na służbie czy sposób postępowania w czasie wolnym. Tego rodzaju przedsięwzięcia miały na celu budowę pożądanego wizerunku Policji oraz pogłębianie społecznego zaufania do tej instytucji⁸.

Nieodłączną cechą wszelkich działań społecznych jest występowanie konfliktów, które powstają w wyniku sprzeczności działań pomiędzy ich wykonawcami a otoczeniem. Powstanie sytuacji konfliktowej implikowane jest nawarstwieniem różnorodnych czynników o charakterze zarówno subiektywnym (np. wola realizacji zaplanowanego działania), jak również obiektywnym (np. pojawienie się niekorzystnego zdarzenia losowego). Zapobieżenie eskala-

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, s. 30-31.

⁷ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, art. 1,4.

⁸ E. Groszewska, J. Wardała, *Policja jako paramilitarna grupa dyspozycyjna społeczeństwa*, [w:] J. Maciejewski, I. Wolska-Zagota /red./, *Teraźniejszość i przyszłość grup dyspozycyjnych*, Wrocław 2013, s. 174-176.

cji konfliktu wymaga rozładowania sytuacji konfliktotwórczej poprzez usunięcie powstałych sprzeczności, za pomocą dostępnych zasobów⁹.

Człowiek od zarania dziejów, funkcjonując w otoczeniu, z którym związane było poczucie zagrożenia, nieustannie wykazywał potrzebę bezpieczeństwa, gwarantującego spokojny byt oraz umożliwiający rozwój. Wraz z upływem czasu oraz rozwojem społeczno-technologicznym sytuacja ta nie uległa zmianie. Dawne zagrożenia zastąpiły nowe, a człowiek uświadomił sobie, że osiągnięcie stanu pełnego bezpieczeństwa jest niemożliwe. Występujące zagrożenia można sklasyfikować w następujący sposób:

- zagrożenia o charakterze trwałym (związane z działaniem sił przyrody);
- zagrożenia związane z rozwojem cywilizacyjnym (awarie techniczne, degradacja środowiska naturalnego, wypadki komunikacyjne);
- zagrożenia synergiczne (współdziałające z innymi zagrożeniami i zwiększające ich oddziaływanie, np. współzależność pomiędzy klęskami naturalnymi a awariami technicznymi);
- zagrożenia asymetryczne (np. terroryzm)¹⁰.

Współczesne zagrożenia asymetryczne, w głównej mierze związane z działalnością terrorystyczną, wywierają znaczący wpływ na funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa narodowego poszczególnych państw, w tym również i Polski. Obywatele mając świadomość skali zagrożenia terrorystycznego, jego formy oraz skutków, są skłonni zrezygnować z części swobód obywatelskich na rzecz sprawniejszego identyfikowania zagrożeń poprzez powołane do tego celu instytucje. Doskonałym przykładem takiego zjawiska jest społeczeństwo amerykańskie, które zrezygnowało z części praw wolnościowych po zamachu z dnia 11 września 2001 r.¹¹ Mniej drastycznym przykładem niwelacji przez państwo zagrożeń społecznych, stanowić może zaostrenie przepisów dotyczących sprawców wykroczeń i przestępstw w komunikacji, jakie weszły w życie 18 maja 2015 r. Zwiększenie represji wobec kierujących zostało społecznie zaakceptowane, co przedstawia zrealizowany na zlecenie MSW w grudniu 2014 r. sondaż „Opinie Polaków na temat bezpieczeństwa wewnętrznego”¹². Wskazuje to na świadomość Polaków o skali zagrożenia wynikającego z nieodpowiedzialnych zachowań uczestników ruchu drogowego na polskich drogach. Wśród krajów Unii Europejskiej, polskie drogi znajdują się w grupie największego ryzyka poniesienia śmierci lub doznania ciężkich obrażeń ciała w wyniku wypadków drogowych. Wskaźnik zabitych na 100 tysięcy mieszkańców wyniósł w 2014 r. w Polsce, według obliczeń Komisji Europejskiej, 8,3 przy średniej unijnej

⁹ P. Sienkiewicz, *25 wykładów*, Warszawa 2013.

¹⁰ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012, s. 81.

¹¹ *Ibidem*.

¹² www.msw.gov.pl/pl/aktualnosci/13294,Surowsze-kary-dla-piradow-drogowych-i-pijanych-kierowcow.html (20.05.2016).

wynoszącej 5,1. W 2014 r. na polskich drogach miało miejsce 34970 wypadków drogowych, w wyniku, których śmierć poniosły 3202 osoby, a rany odniosło 42545 osób¹³.

W odniesieniu do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego RP kluczową rolę spełnia Policja (utworzona na podstawie Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji). Jako formacja umundurowana i uzbrojona Policja ma służyć społeczeństwu, została powołana w celu ochrony bezpieczeństwa ludzi, a także zapewnienia bezpieczeństwa oraz porządku publicznego¹⁴. Policja, według klasyfikacji działań strategicznych w sferze bezpieczeństwa zamieszczonej w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, jest jednocześnie najważniejszą służbą wykonującą zadania ochronne¹⁵. Według stanu na dzień 01.01.2015 r. w Policji pełniło służbę 98755 policjantów przy stanie etatowym 102309 funkcjonariuszy¹⁶. Liczba policjantów świadczy jednocześnie o znaczeniu i pozycji tej formacji w codziennym życiu obywateli. Obywatele oraz cudzoziemcy przebywający na terytorium RP niemal codziennie spotykają się z policjantami w bezpośrednim kontakcie lub obserwując ich pracę.

Rozpoznawalność Policji przez obywateli oraz wpływ tej formacji na poziom ich bezpieczeństwa w życiu codziennym, prowadzi nieuchronnie do oceny pracy Policji jako formacji oraz jej poszczególnych funkcjonariuszy. Znaczenie tej oceny dla funkcjonowania formacji zmieniało się adekwatnie do zmian zachodzących w państwie. W okresie PRL, gdy współczesna Policja funkcjonowała pod nazwą Milicja Obywatelska, kwintesencją oceny pracy formacji była statystyka oraz rankingi¹⁷. Takie zakorzenione w świadomości kierownictwa formacji podejście skutkowało jeszcze wiele lat po przekształceniu MO w Policję. Sytuacja taka prowadziła do wytworzenia różnego rodzaju sposobów kreowania wskaźników statystycznych, co w efekcie zniekształcało obraz rzeczywistości. Po przemianach ustrojowych w Polsce zauważono wady takiego podejścia do oceny funkcjonowania Policji. Dostrzeżono, że same wskaźniki statystyczne nie odzwierciedlają obiektywnie oceny pracy formacji. Duży wpływ na to miało pojawienie się w latach 90. ubiegłego wieku ośrodków badań opinii publicznej oraz wzrostu znaczenia mediów w procesie kształtowania opinii publicznej. Pierwsze wyniki sondażów nie były korzystne dla formacji, dlatego dostrzeżono potrzebę otworzenia się Policji na obywatela. Rozpoczęto tworzenie profesjonalnych służb prasowych, policjanci zaczęli pojawiać się w mediach w związku z prowadzeniem licznych działań profilaktycznych. Wraz z rozwojem technologii informatycznych stworzono stronę internetową Policji.

Odchodząc od statystyki do słuchania obywatela, za pośrednictwem ośrodków badania opinii publicznej zaczęto przeprowadzać Polskie Badanie Przestępczości, które od 2007 r. są brane pod uwagę przy tworzeniu strategii i priorytetów funkcjonowania Policji. Niestety, pomimo wyżej wymienionych przemian, podejście statystyczne do chwili obecnej jest nadal fa-

¹³ *Stan bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz działania realizowane w tym zakresie w 2014 r.*, Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Warszawa 2015, s. 8-10.

¹⁴ *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*, art. 1.1.

¹⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 36.

¹⁶ www.info.policja.pl/inf/organizacja/stan-zatrudnienia/96946,Stan-zatrudnienia-na-dzien-1-stycznia-2015-r.html (10.04.2017).

¹⁷ K. Kryczka, *Nowa miara służby*, „Policja 997”, wydanie specjalne nr 2/2015, s. 19.

woryzowane wśród niektórych przedstawicieli kadry kierowniczej oraz postrzegane jako najlepszy sposób odzwierciedlenia swojej aktywności¹⁸. W przypadku akceptowania takiego podejścia przez funkcjonariuszy zajmujących wysokie stanowiska kierownicze oraz mając na uwadze to, że system organizacyjny Policji jest zbudowany w sposób hierarchiczny, zmiana takiego sposobu oceniania jest wysoce utrudniona¹⁹.

Odnosząc się do konstytucyjnego zapisu stanowiącego, że obywatele mają prawo uzyskiwać informacje dotyczące podejmowanych działań przez organy władzy publicznej²⁰ należy zauważyć coraz większą dostępność informacji dzięki inicjatywom podejmowanym przez samą Policję. W celu dotarcia do jak największej liczby odbiorców wewnętrznych oraz zewnętrznych, Policja utworzyła 30 listopada 2005 r. Biuro Komunikacji Społecznej KGP, przed którym postawiono zadania realizacji polityki medialnej Komendanta Głównego Policji. Następnym punktem odniesienia w ewolucji komunikacji Policji było utworzenie w 2008 r. w każdej komendzie wojewódzkiej wydziału komunikacji składającego się z zespołu prasowego, zajmującego się komunikacją zewnętrzną oraz komórki odpowiedzialnej za komunikację wewnętrzną. W każdej komendzie miejskiej, powiatowej oraz rejonowej ustanowiono również etatowe stanowiska oficerów prasowych²¹.

Poprawa wizerunku Policji wśród obywateli oraz podniesienie poziomu ich bezpieczeństwa w dużej mierze zależna jest od podejmowanych działań nad rozwojem komunikacji tej instytucji ze społeczeństwem. Możliwość swobodnego dostępu obywateli do różnych kanałów informacyjnych umożliwia absorbowanie przez społeczeństwo wiadomości o działalności Policji, a następnie wytworzenie w świadomości społecznej poglądów oraz przekonań sprzyjających funkcjonowaniu tej formacji. W chwili gdy występujące w obiegu społecznym poglądy poszczególnych osób uzyskują powszechną akceptację społeczną, są one przyjmowane przez członków społeczeństwa jako tożsame z poglądami własnymi. Stają się one schematami myślenia powszechnie obowiązującymi w społeczeństwie. Urzeczywistnia się w ten sposób zjawisko określane jako świadomość społeczna. Zjawisko to charakteryzuje się tym, że wytworzone schematy myślenia zwrotnie oddziałują na poglądy jednostki. Ponieważ jednostka w dużej mierze absorbuje poglądy płynące z otoczenia, jej obraz rzeczywistości podlega w ten sposób oddziaływaniu poglądom większości. Ponadto tendencja do identyfikowania się jednostki ze społeczeństwem wynikająca z natury człowieka powoduje, że wytworzone schematy myślenia, które uzyskały powszechną akceptację ulegają wzmocnieniu i charakteryzują się znaczną odpornością na zmianę. Świadomość społeczna wyrażana jest w różnych formach. Jej przykładem jest opinia społeczna, wyrażająca zespół poglądów na dane zagadnienia społeczne, jakie towarzyszą określonej społeczności lub wręcz całemu społeczeństwu²².

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Zarządzenie nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji, Dziennik Urzędowy KGP, Warszawa 17 grudnia 2013r., poz. 99.

²⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, op. cit., art., 54,61.

²¹ K. Oblińska, *Słów kilka o historii komunikacji w Policji*, „Policja 997”, wydanie specjalne nr 2/2015, s. 20-21.

²² P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2012, s. 360-365.

Współczesne społeczeństwo funkcjonujące w demokratycznym państwie prawa posiada możliwość wpływania na sposób realizacji działań Policji. Określenie pożądanej relacji Policja – obywatel, wyrażającej się między innymi w proporcji pomiędzy poziomem stosowania represji a pełnieniem roli opiekuna, z punktu widzenia Policji wymaga poznania oczekiwań społecznych w tym zakresie. Oczekiwania te wyrażane są w postaci badań opinii publicznej, które umożliwiają poznanie potrzeb obywateli oraz optymalizację działań Policji²³.

Obecna siła przekazu medialnego oraz dynamiczny rozwój społeczeństwa informacyjnego wywiera znaczący wpływ na postrzeganie obrazu świata i przeobrażenia jednostki, jest więc w stanie wpływać na świadomość społeczeństwa. Potoczne określenie tego co nas otacza mianem świata jest odmiennie interpretowane w zależności od sytuacji obiektywnej oraz naszego subiektywnego jego postrzegania. Każda osoba tworzy w swoim umyśle pewne iluzje otaczającego świata. Iluzje rozumiane jako fałszywy lub chociażby zakrzywiony obraz obiektywnej rzeczywistości. Końmi pociągowymi napędzającymi zjawisko iluzoryczności są wyspecjalizowane firmy marketingowe, specjaliści z dziedziny public relations, przedstawiciele show-biznesu czy wręcz instytucje polityczne. Coraz większy udział czasu spędzanego przez przeciętnego obywatela w tak zwanej cyberprzestrzeni sprawia, że coraz więcej informacji jest z niej absorbowanych. Charakterystycznym zjawiskiem występującym we współczesnym świecie stała się mania na tle bezpieczeństwa. Błyskawiczny dostęp do informacji z całego świata wzbudza we współczesnym człowieku wyczulenie na zagrożenia, powoduje lęki o różnym stopniu nasilenia. Wynika to z natężenia dostępności informacji negatywnych, takich jak transmisje z konfliktów zbrojnych, zamachów terrorystycznych²⁴.

Niebagatelne znaczenie w procesie budowania świadomości społeczeństwa mają siły polityczne, które składają zapotrzebowanie na tworzenie pożądanych wizji odnośnie poszczególnych zjawisk społecznych bądź usprawiedliwianie podjętych działań. Społeczeństwa, dając politykom mandat do sprawowania w ich imieniu władzy, godzą się jednocześnie na pewną niejawną prowadzenia polityki. Wynika to z funkcjonowania służb specjalnych, tajnych decyzji i archiwów. Najpotężniejszym narzędziem polityki są jednak media, niewątpliwie intensywnie współcześnie wykorzystywane do realizacji założonych celów. Przekaz medialny ma moc wpływania na świadomość jednostki i społeczeństwa, może kształtować postawy, wywoływać zamierzone emocje przy jednoczesnym utrudnieniu oceny wiarygodności przekazywanych informacji²⁵.

Wpływanie na ludzi określa się jako powodowanie, żeby myśleli oni lub działali w sposób zgodny z wolą podmiotu na nich oddziałującego. Może nim być zarówno jednostka jak i grupa osób. Skutkiem wpływu społecznego jest zmiana zachowań, opinii czy odczuć innych ludzi, a zmiany te często są podejmowane przez ludzi podświadomie. Mogą one wręcz

²³ I. Krzna, T. Cichorz, A. Misiuk, *Komunikacja społeczna w policji*, Szczytno 2000, s. 60.

²⁴ L. Zacher, *Twórcy i odbiorcy obrazu świata*, [w:] J. Szymczyk, M. Zemło, A. Jabłoński (red.), *Tworzenie iluzji społecznych, wiedza w sferze publicznej*, Lublin 2012, s. 15-18.

²⁵ *Ibidem*, s. 23-24.

zachodzić bez intencji oddziałującego. W literaturze przedmiotu wyróżnia się trzy główne kategorie wpływu społecznego, którymi są konformizm, uległość oraz posłuszeństwo²⁶.

Pierwsza z wymienionych kategorii, czyli konformizm, polega na dostosowywaniu swojego zachowania bądź przekonań do wymagań otoczenia pod wpływem innych osób bądź grup ludzi. Charakterystyczną cechą tego zjawiska jest to, że oddziałujący muszą w tym przypadku dysponować odpowiednią przewagą społeczną. Przewaga ta może opierać się na możliwości nagradzania, karania, może być prawnie usankcjonowana lub opierać się na autorytecie czy charyzmie. Zachowania konformistyczne są więc wywoływane przez nacisk społeczny²⁷.

Kolejną kategorią wpływu społecznego jest uległość, którą należy w tym kontekście interpretować jako zmianę zachowania, której nie towarzyszy zmiana przekonań. Wynika ona z prośby lub życzenia innej osoby, co do określonego, wskazanego zachowania się. Przykładem uległości jest wykonywanie wydanych przez policjanta poleceń. Wiąże się to z posłuszeństwem, które jest w tym przypadku rodzajem uległości z tym, że stanowi ono reakcję na polecenie osoby będącej autorytetem formalnym, władzą. Jest ono ściśle związane z instytucjami zhierarchizowanymi takimi jak Policja, wojsko czy Kościół i opiera się na założeniu, że przełożony dysponuje większą wiedzą i doświadczeniem niż podwładny, co z założenia powinno pozytywnie przekładać się na wysoki poziom sprawności funkcjonowania poszczególnych instytucji. Natomiast w społeczeństwie już sam mundur może być odbierany jako symbol autorytetu co przekłada się wprost na automatyczną uległość wobec osób go noszących²⁸.

Każda osoba funkcjonuje w określonym otoczeniu, z którym nawiązuje wzajemne relacje. W literaturze można odnaleźć poglądy mówiące o oddziaływaniu otoczenia na zachowanie jednostki. Według behawiorystów na postępowanie osoby wpływają bodźce płynące ze środowiska. Ponieważ zachowanie wynika zarówno z możliwości danej osoby, jak i oddziaływania otoczenia, może więc także wystąpić sytuacja, w której osoba nie znajdzie odpowiedniego w danej chwili schematu postępowania. Występuje w takiej sytuacji zjawisko braku dopasowania jednostki do otoczenia. Wspomniane możliwości mogą przy tym mieć charakter zarówno fizjologiczny, jak i psychiczny, związany z osobistymi przekonaniami. Sytuacja, w której podejmowane są działania niedostosowane do oczekiwań otoczenia, a więc z nimi niezgodne prowadzi do powstania niepożądanych skutków, a w dalszym ciągu wywołuje niepotrzebne napięcie²⁹.

Człowiek żyjący współcześnie jest tak samo jak w czasach pierwotnych uzależniony od otoczenia, w którym żyje, a w szczególności od obecności oraz aktywności innych osób. Jako istoty społeczne nie potrafilibyśmy przetrwać bez innych osób oraz grup społecznych, a w szczególności istotnych podmiotów społecznych jakim jest niewątpliwie Policja.

²⁶ E. Michałowska, *Człowiek w interakcji z innymi*, [w:] K. Ostrowska (red.), *Psychologia dla służb społecznych*, Warszawa 2015, s. 288-292.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ J. Czarnota-Bojarska, *Dopasowanie człowiek-organizacja i tożsamość organizacyjna*, Warszawa 2010, s. 9-10.

Świat współczesny wywiera wpływ na świadomość jednostki oraz grup społecznych w niespotykanym jeszcze kilkadziesiąt lat temu natężeniu. Żyjemy współcześnie w rzeczywistości masowej, przejawiającej się w stopniowym zatracaniu indywidualności. Powszechna dostępność do wykształcenia, źródeł informacji, środków komunikacji dają współczesnemu człowiekowi wiele możliwości realizacji samego siebie. Z drugiej jednak strony powodują, że stajemy się mniej indywidualni. Potężne koncerny medialne są w stanie narzucać znacznej części społeczeństwa założony tok myślenia, postrzegania rzeczywistości. Prezentowane w mediach informacje, jeżeli nie są opracowywane z obiektywizmem, potrafią ze znaczną mocą oddziaływać na świadomość odbiorców. Sytuacja ta ma niebagatelny wpływ na postrzeganie przez jednostkę postępowania innych osób, a także grup ludzi czy też instytucji³⁰.

We współczesnym społeczeństwie masowym występują różne grupy osób reprezentujące określone poglądy, religie, pochodzenie etniczne, wiek, płeć i wiele innych kategorii. Kategorie te stanowią podstawę podziału wyłonionych grup na grupę własną oraz grupy obce. Grupa własna jest przy tym postrzegana jako grupa subiektywnie lepsza od pozostałych. Inną charakterystyczną cechą jest to, że w obrębie danej grupy jej członkowie uważają, że łączą ich pewne pozytywne cechy natomiast członkowie grup obcych reprezentować mają cechy negatywne. Warto zwrócić w tym miejscu uwagę na dwie kategorie tożsamości – tożsamość osobistą oraz tożsamość społeczną. O ile tożsamość osobista oparta jest na indywidualnych cechach każdego człowieka, o tyle tożsamość społeczna opiera się na wartościach, które reprezentuje grupa. W zależności od poziomu identyfikacji jednostki z daną grupą tożsamość społeczna przyczynia się adekwatnie do zachowań i postaw, które dyskryminują grupy obce, a faworyzują grupę macierzystą. Grupy obce postrzegane są przy tym jako znacznie zróżnicowane, niepodobne do danej grupy, którą reprezentuje jednostka. Silne wyodrębnienie oraz faworyzowanie swojej grupy wobec grup obcych prowadzi do powstawania stereotypów, mających negatywne zabarwienie w stosunku do grup obcych³¹. Wynika to między innymi z tego, że przynależność jednostki do danej grupy oddziałuje na postrzeganie jej wartości indywidualnej. Faworyzowanie własnej grupy oraz deprecjonowanie grup obcych służyć może niekiedy do utrzymania osiągniętego poziomu swojej samooceny, poczucia własnej wartości³².

Niezmiernie istotną kwestią społeczną w każdym społeczeństwie jest rozważenie zakresu zrzeczenia się swojej wolności na rzecz państwa w celu zapewnienia oczekiwanych warunków życia. Dylematem tym na kartach historii zajmował się między innymi Thomas Hobbes, który wskazywał w swoich rozważaniach, że społeczeństwo ma do wyboru dwa rozwiązania, albo zrzeczenie się części swoich swobód i wolności na rzecz państwa, dzięki czemu stanie się one silne i stabilne, zapewniając bezpieczeństwo i wolność obywatelom, albo zachowanie pełni wolności i niezależności jednostki, co będzie jednak skutkowało potrzebą za-

³⁰ J. Borkowski, *Człowiek zagrożony i niebezpieczny. Socjologia i psychologia zagrożeń*, Warszawa 2011, s. 107-109.

³¹ W. G. Stephan, C. W. Stephan, *Wywieranie wpływu przez grupy. Psychologia relacji*, Warszawa 2007, s. 104-106.

³² *Ibidem*, s. 116.

pewnienia ciągłej gotowości do walki każdego z każdym w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa. Thomas Hobbes wyraził ciekawe spojrzenie na kategorię wolności uważając, że człowiek jest wolny kiedy podejmuje autonomiczne decyzje bez względu na to, czy do podjęcia danej decyzji skłaniają go jakiekolwiek uwarunkowania zewnętrzne. Przykładem takich uwarunkowań może być strach oraz konsekwencje zaniechania wykonania jakiegoś działania. Zatem jeżeli względem państwa człowiek podejmuje decyzję o realizacji jakiegoś działania, jest on w pełni wolny ponieważ może działania tego nie wykonać, co oczywiście mogłoby wiązać się z poniesieniem określonych konsekwencji, nie mniej jednak człowiek ma w tym zakresie wolny wybór. Strach, konsekwencje czy konieczność nie odbierają więc człowiekowi wolności. Co prawda w okresie funkcjonowania człowieka w stanie natury, przed formowaniem się państwowości, człowiek ograniczony był jedynie przez swoją wolę i siły natury. Nie funkcjonowały wtedy żadne ograniczenia zewnętrzne, zakazy ani nakazy, jednak wolność człowieka nie posiadała równocześnie żadnego zewnętrznego zabezpieczenia. Wolność jednego człowieka powiększana była kosztem drugiego z wykorzystaniem przemocy.

Człowiek funkcjonował w środowisku permanentnego ryzyka i choć funkcjonował w warunkach nieograniczonej wolności panujący stan anarchii, w którym nie obowiązywały żadne zasady i nie było nic pewnego, sprawiał, że człowiek nigdy nie mógł faktycznie czuć się bezpieczny. Według Thomasa Hobbesa człowiek nie korzystał więc z wolności jaką zapewniało mu życie w stanie natury ponieważ otoczenie, w którym żył mu to uniemożliwiał. Wolność jednego człowieka ograniczały roszczenia do wolności drugiego. Rozwiązaniem tej sytuacji okazało się zrzeczenie się części swojej wolności na rzecz nadrzędnej władzy, suwerena. Stało się to możliwe w drodze rozbudowywania więzi społecznych i zawieraniu umów społecznych dających początek formom państwowości. Zrzeczenie się części wolności było więc, co ciekawe, przejawem egoizmu, a nie altruizmu. Jeżeli wszyscy członkowie grupy zrzekają się części swoich wolności na rzecz suwerena zapewniają ochronę nie tylko przed zagrożeniami zewnętrznymi, lecz także zachodzącymi wzajemnie pomiędzy członkami grupy. Ponieważ w państwie każdy powinien dysponować tym samym zakresem wolności, jednostki powołując suwerena zapewniają sobie bezpieczeństwo.

Reasumując, potrzeba powołania państwa wynika z pierwotnej potrzeby zagwarantowania porządku i bezpieczeństwa. Państwo powoływane jest poprzez umowę społeczną, w której obywatele zrzekają się części swojej wolności i upoważniają swojego suwerena do utrzymywania pożądanego stanu bezpieczeństwa dostosowując się do ustanowionego prawa. Wynika z tego, że zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa wymaga wprowadzenia pewnych form przymusu, które państwo ustanawia. Gdyby więc przymus ten był niepotrzebny dla wystąpienia bezpieczeństwa ludzi, istnienie państwa mogłoby być zbędne³³. Współcześnie w państwach demokratycznych suwerenem jest Naród, a władza państwowa sprawowana jest przez jego przedstawicieli i nie stanowi oddzielnego bytu jednak poglądy Thomasa Hobbes'a ukazują istotę działania państwa oraz po-

³³ Ł. Jureńczyk, *Koncepcja wolności jednostki w społeczno-politycznej myśli Thomasa Hobbes'a*, [w:] M. Czarkowska, J. Kutta (red.), *Człowiek w społeczeństwie i prawie*, Bydgoszcz 2013, s. 31-35.

trzebę jego ingerencji w życie obywateli dla zapewnienia bezpieczeństwa, a przez to optymalnych warunków życia.

PODSUMOWANIE

W warunkach współczesnego demokratycznego państwa prawnego organy ustawodawcze, w trakcie procesu legislacyjnego, stanowią przepisy prawa. Podstawowym zadaniem tych przepisów jest zapewnienie ochrony najcenniejszych dla człowieka i społeczeństwa dóbr i wartości. W odniesieniu do prawa karnego, odnajduje ono wartości wymagające ochrony w rzeczywistości społecznej, dopatrując się ich w wartościach moralnych społecznych czy kulturowych. Społeczeństwo ustala katalog czynów zabronionych oraz tworzy hierarchię chronionych wartości³⁴. Społeczne działanie prawa polega z kolei na właściwej jego realizacji w społeczeństwie. Realizacja ta opiera się z jednej strony na przestrzeganiu obowiązującego prawa przez obywateli, z drugiej natomiast strony na egzekwowaniu prawa przez powołane do tego celu organy i instytucje³⁵. Sposób egzekwowania obowiązującego prawa determinowany jest w dużej mierze poziomem oczekiwań społecznych w dziedzinie bezpieczeństwa. W odniesieniu do Policji, która realizuje zadania zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, otoczenie społeczne generuje ogromny wpływ na sposób jej funkcjonowania. Oczekiwania społeczne wobec Policji stanowią przesłankę do kształtowania jej społecznej odpowiedzialności. Odpowiedzialność tę należy rozumieć jako całokształt zobowiązań tej instytucji wobec otoczenia. Przekracza ona potrzebę wywiązania się z nałożonych zadań prawnych oraz finansowych, lecz opiera się również na budowaniu dobrych relacji z otoczeniem, poszanowaniu wartości moralnych, dbałości o środowisk i rozwój kapitału ludzkiego³⁶.

Postrzeganie przez społeczeństwo Policji jako instytucji, jej wizerunek społeczny jest niewątpliwie wypadkową realiów, w jakich przyszło tej formacji funkcjonować. W okresie PRL zgodnie z koncepcjami marksistowskimi ówczesna Policja zwana Milicją Obywatelską utożsamiana była w świadomości społecznej jako instytucja przeznaczona do stosowania represji w celu zapewnienia pożądanego ładu społecznego. Współcześnie w realiach demokratycznych Policja stała się elementem wymiaru sprawiedliwości i zapewnia porządek prawny w sposób w dużej mierze zgodny z oczekiwaniami społecznymi obywateli. Pożądany sposób realizacji nałożonych Policji zadań wymaga jednak oprócz poznania oczekiwań obywateli także właściwego zrozumienia przez członków społeczeństwa roli jaką ona odgrywa w ich codziennym życiu, a także odpowiednim podejściu do tej instytucji³⁷.

³⁴ K. Wijak, *Człowiek w prawie karnym*, [w:] M. Czarkowska, J. Kutta (red.), *Człowiek w społeczeństwie i prawie*, Bydgoszcz 2013, s. 95-97.

³⁵ S. Pilipiec, P. Szreniawski, *Socjologia administracji*, Lublin 2008, s. 75.

³⁶ D. Hryszkiewicz, K. Sklepkowska, *Potrzeby i oczekiwania społeczne w budowaniu odpowiedzialnej społecznie Policji*, [w:] P. Bogdalski, D. Bukowiecka, R. Częścik, B. Zdrodowski /red./, *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa*, T.1, Szczepiń 2014, s. 155-159.

³⁷ J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne...*, *op. cit.*, s. 127-130.

Reasumując, wdrożenie modelu współpracy Policji ze społeczeństwem w polskich warunkach jest aktualnie trudnym zadaniem. W społeczeństwie wciąż zakorzeniony jest model funkcjonowania Policji wywodzący się z czasów PRL, nastawiony na działalność represyjną. Z drugiej strony Policja pomimo podejmowania nowoczesnych inicjatyw nawiązywania współpracy ze społeczeństwem, dalej prowadzi ocenę swojej działalności wykorzystując tradycyjne mierniki statystyczne, spychając w rzeczywistości te inicjatywy na dalszy plan. Społeczeństwo ma jednak ogromną możliwość wpływania na zapewniania odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, nie tylko poprzez oddziaływanie na kształtowanie priorytetowych zadań Policji, ale także za pośrednictwem samorządów. Działania związane z oświetleniem ulic, walki z bezrobociem czy funkcjonowaniem pomocy społecznej mają wymierny wpływ na poziom bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym.

BIBLIOGRAFIA

- Borkowski Jan. 2011. Człowiek zagrożony i niebezpieczny. Socjologia i psychologia zagrożeń. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Czarnota-Bojarska Joanna. 2010. Dopasowanie człowiek-organizacja i tożsamość organizacyjna. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Groszewska Ewa, Wardała Joanna. 2013. Policja jako paramilitarna grupa dyspozycyjna społeczeństwa. W Teraźniejszość i przyszłość grup dyspozycyjnych, 174-176. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Hryszkiewicz Dominik, Sklepkowska Katarzyna. 2014. Potrzeby i oczekiwania społeczne w budowaniu odpowiedzialnej społecznie Policji. W Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa. 155-159. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.
- Jarmoszko Stanisław. 2013. Perspektywy grup dyspozycyjnych w społeczeństwie nasilającego się ryzyka. W Teraźniejszość i przyszłość grup dyspozycyjnych. 28-29. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Jureńczyk Łukasz. 2013. Koncepcja wolności jednostki w społeczno-politycznej myśli Thomasa Hobbes'a. W Człowiek w społeczeństwie i prawie. 31-35. Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483;
- Kryczka Klaudiusz. 2015. Nowa miara służby. Policja 997 2/2015: 19.
- Krzna Izabela Cichorz Tadeusz Misiuk Andrzej. 2000. Komunikacja społeczna w policji. Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.
- Maciejewski Jan. 2014. Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Michałowska Ewa. 2015. Człowiek w interakcji z innymi, W Psychologia dla służb społecznych. 288-292. Difin.
- Oblińska Kornela. 2015. "Słów kilka o historii komunikacji". Policja 997 2/2015: 20-21.
- Pilipiec Sławomir Szreniawski Piotr. 2008. Socjologia administracji. Lublin: Oficyna Wydawnicza Verba.
- Sienkiewicz Piotr. 2013. 25 wykładów. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.

- Skrabacz Aleksandra. 2012. Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Stan bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz działania realizowane w tym zakresie w 2014 r. Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego. Warszawa 2015.
- Stephan Walter Stephan Cookie. 2007. Wywieranie wpływu przez grupy. Psychologia relacji. Warszawa: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 2014.
- Sztompka Piotr. 2012. Socjologia. Analiza społeczeństwa, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179.
- www.info.policja.pl/inf/organizacja/stan-zatrudnienia/96946,Stan-zatrudnienia-na-dzien-1-stycznia-2015-r.html
- Wijak Kamil. 2013. Człowiek w prawie karnym. W Człowiek w społeczeństwie i prawie. 95-97. Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej.
- www.msw.gov.pl/pl/aktualnosci/13294,Surowsze-kary-dla-piradow-drogowych-i-pijanych-kierowcow.html
- Zacher Lech. 2012. Twórcy i odbiorcy obrazu świata. W Tworzenie iluzji społecznych, wiedza w sferze publicznej. 15-18. Wydawnictwo KUL.
- Zarządzenie nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji. Dziennik Urzędowy KGP. Warszawa 17 grudnia 2013r. poz. 99.